

Российского Общества Красного Креста // Вестник Красного Креста. – 1916. – № 8. – С. 2723–2767. 17. Отчет об осмотре делегацией, состоящей из председателя Датского Красного Креста, капитана Spath и представительницы Русского Красного Креста, сестры милосердия Е. А. Самсоновой, русских военнопленных, расположенных в районе I, III части IV, XVII и XX корпусов, а также в Саксонии // Вестник Красного Креста. – 1916. – № 5. – С. 1533–1577. 18. Первая мировая война 1914–1918 гг. (Сборник статей). – М.: Наука, 1968. – 375 с. 19. Правительственный вестник. – 23 сентября 1916 г. 20. Протоколы конференции делегатов австрийского, венгерского, германского и русского Обществ Красного Креста под покровительством его королевского высочества, председателя Шведского Общества Красного Креста в Стокгольме. Ноябрь 1915 г. // Вестник Красного Креста. – 1916. – № 5. – С. 1494–1532. 21. Речь. – 31 августа 1916 г. 22. Российский государственный военно-исторический архив (далі – РГВИА). – Ф. 12651. – Оп. 1. – Спр. 1155.; 23. РГВИА. – Ф. 12651. – Оп. 1. – Спр. 1182. 24. РГВИА. – Ф. 12651. – Оп. 10. – Спр. 24. 25. Русские пленные в Австро-Венгрии // Вестник Красного Креста. – 1916. – № 6. – С. 2007–2026. 26. Сидоров А. Л. Экономическое положение России в годы Первой мировой войны / Сидоров А. Л. – М.: Наука, 1973. – 655 с. 27. Центральное Справочное Бюро о военнопленных. (Доклад заведующего Бюро, профессора, генерал-майора И. А. Овчинникова Главному Управлению Российского Общества Красного Креста, заслушанный в заседаниях 20 июня, 29 июля и 18 сентября 1915 г.) // Вестник Красного Креста. – 1915. – № 8. – С. 3473–3504.

Николай Алексеев, Вадим Ореховский

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ РОССИЙСКОГО ОБЩЕСТВА КРАСНОГО КРЕСТА В ОРГАНИЗАЦИИ ПОМОЩИ ВОЕННОПЛЕННЫМ В ГОДЫ ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ (1914–1918 ГГ.)

В статье автор раскрывает основные моменты деятельности Российского Общества Красного Креста по организации помощи военнопленным в годы Первой мировой войны.

Ключевые слова: Первая мировая война, Российская империя, общественные медико-санитарные организации, Российское Общество Красного Креста, Гагская конвенция о законах и обычаях войны.

Mykola Alexiyevets, Vadym Orehovskyy

ACTIVITIES OF THE RUSSIAN RED CROSS IN ORGANIZATION OF THE CARE OF WAR IN THE FIRST WORLD WAR (1914–1918 YEARS)

In the article an author reveals the main points of Russian Society of Red Cross activity for aid to war prisoner during the First world war.

Key words: First World War, the Russian empire, public medical and health organizations, and the Russian Red Cross, the Hague Convention respecting the Laws and Customs of War.

УДК 94 (438)“1918–1939”

Володимир Комар

ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СХІДНОГО ІНСТИТУТУ У ВАРШАВІ (1926–1939 РР.)

Проаналізовано ідеологію, структуру й діяльність Східного інституту, створеного у Варшаві в 1926 р. Він став ідеологічною складовою міжнародного прометеївського руху, що під егідою Польщі об'єднував емігрантів з колишньої царської Росії.

Ключові слова: прометеїзм, Східний інститут, кварталник “Схід”, Орієнтальний гурток молоді, В. Бончковський.

Концепція прометеїзму стала особливо актуальною після травневого перевороту 1926 р. і приходу до влади режиму санації в Польщі. Своім зовнішньополітичним вектором вона скеровувалася на розпад СРСР з перспективою утворення незалежних держав під егідою Польщі.

Будучи переконаними у недовговічності існування багатонаціональної радянської держави, прихильники прометеїзму з табору Ю. Пілсудського прагнули залучити в орбіту своїх політичних впливів неросійські народи шляхом створення окремих національних держав на просторі від Балтійського до Чорного морів (України, Грузії, Азербайджану, Криму та інших) і підпорядкувати їх Польщі на основі федераційних зв'язків.

У наступні роки почали створюватися інституції, що розробляли ідеологічну складову прометеїзму й пропагували його у Польщі й за кордоном. Важливою ланкою в структурі прометеївського руху був Східний інститут (СІ). В його діяльності основну роль відводилося українському питанню, що підкреслює актуальність обраної теми для вітчизняної політики й науки.

Діяльність СІ у Варшаві продовжує привертати увагу сучасних польських дослідників [1, s. 349–391]. Цій проблемі присвятив окрему монографію І.-П. Май [2]. Окремі аспекти в розрізі згаданої проблеми висвітлені у працях українських істориків А. Портнова [3] і А. Рукаса [4, с. 83–104]. Спільним для цих праць є ґрунтовне дослідження наукової та політичної складової діяльності інституту.

СІ відновив свою роботу у Варшаві 12 березня 1926 р. [5]. Це диктувалося необхідністю зміцнення міжнародного становища Польщі та її економічними інтересами, що вимагали ґрунтовного вивчення "Сходу", починаючи від України й Білорусі [6, к. 3]. Він виник на основі об'єднання двох ранніх прометеївських організацій: "Пшимеже" (1920 р.) та Польсько-азійського товариства (1922 р.) [7, s. 2]. Офіційно вважалося, що ініціатором його створення був С. Корвін-Павловський, а членами засновниками відомі вчені й політики [8, к. 1]. Однак, справжніми ініціаторами й засновниками СІ були співробітники другого відділу генштабу й Міністерства закордонних справ (МЗС) Польщі [9, s. 157–186]. Починаючи з 1929 р., з фондів МЗС призначалася щомісячна квота на його фінансування у розмірі 10 тис. злотих (зл.) [10, к. 28–29]. Патронат над СІ доручили начальникові Східного відділу МЗС Т. Голувці. Однак, зважаючи на його переобтяженість іншими прометеївськими справами, фактичну опіку здійснював чиновник названого відділу Ян Гавронський [11].

СІ створено для вирішення двоєдиної мети: поширення у польському суспільстві знань про Схід і пропаганду концепції прометеїзму. Він мав забезпечувати розробку пропагандистських акцій для поглиблення та зміцнення політики прометеїзму. А згодом мав стати ідеологічним центром, який би розробляв найефективніші засоби для прометеївських організацій та пропагандистської діяльності на міжнародній арені. Завдання інституту полягало у формуванні молодого покоління політичних діячів [12, к. 58–59].

Керівництво держави відчувало потребу володіти об'єктивною інформацією про держави і народи, що знаходилися на сході Польщі. Зокрема, С. Седлецький, один із керівників СІ, розрізняв загарбницькі та войовничі народи, які становили потенційну загрозу польському мирному існуванню й миролюбиві, до яких відносили, насамперед, поляків. Разом з тим, перспективною виглядала економічна співпраця, завдяки якій могла розвиватися економіка Польщі.

Польське керівництво, після здобуття незалежності, було найбільше зацікавлене в стабілізації внутрішнього життя, опертого на міцні союзницькі відносини [12, к. 58–59]. Важливо було з'ясувати, з якими з народів можна мирно співіснувати і створити оборонну лігу перед нападами войовничих сусідів. Пошуком і вивченням ймовірних союзників мали займатися також і співробітники СІ.

Реалізація цих завдань проводилася одночасно з активізацією наукових досліджень. 30 вересня 1930 р., згідно з розпорядженням міністра релігійних визнань і освіти, СІ одержав ліцензію на вивчення східних мов [13, арк. 1]. У цьому ж році тут турецьку мову вивчало 14, китайську – 9, японську – 8, литовську – 1, татарську – 4 особи. Видавався "Бюлетень" інституту, друкувалися статті, присвячені орієнтальній тематиці, виступали з лекціями провідні сходознавці. Навколо інституту гуртувалися представники еміграції неросійських народів СРСР. Не увінчалися успіхом спроби керівництва СІ залучити до його діяльності науковців провідних польських університетів. Чимало польських вчених, відчуваючи політичну заангажованість цієї установи, побажали залишитися осторонь й займатися академічною наукою.

Одним із завдань в діяльності СІ було налагодження відносин між польським і східними народами шляхом політичної, економічної та культурної співпраці. Для цього створювалися польсько-китайське, польсько-японське, польсько-кавказьке, польсько-тюркське товариства [14, к. 2]. Польсько-китайське товариство очолив В. Сєрошевський [15, s. 90]. За дорученням експозитури № 2 другого відділу генштабу Польщі загальне зібрання членів СІ від 13 грудня 1929 р. прийняло ухвалу про організацію згаданих товариств. Були запрошені представники грузинської, азербайджанської і північнокавказької еміграції: Й. Салакая, Р. Казбек, Й. Накашидзе, М. Векілі, Б. Хурш, С. Метсук, Б. Байтиган, М. Чукуя. Подальший напрямок діяльності цих товариств був узгоджений з Т. Голувком [16, к. 58–59].

У кінці травня 1931 р. відбулися загальні збори членів польсько-японського товариства у Варшаві. Серед членів правління товариства був видатний пілсудчик – полковник В. Єнджеєвич. Під егідою товариства відбувалися виставки японських художників. Для глибшого розуміння психології японського народу читалися лекції, зокрема на тему: "Культ дитини в Японії" [17, s. 91]. "Студентський гурток друзів Туреччини", створений влітку 1931 р., пропагував ідеї польсько-турецького порозуміння, яке, на думку його членів, диктувалося геополітичним становищем обох держав [18, s. 90].

Директором СІ був призначений С. Седлецький – колишній редактор газети "Пшимеже". Генеральним секретарем СІ став С. Корвін-Павловський, який був авторитетним спеціалістом з проблем Кавказу й культур народів Близького Сходу. Незважаючи на матеріальні труднощі й обмеженість фінансування з боку держави, С. Корвін-Павловський на належному рівні зумів налагодити роботу інституту. Однак, його ідейна орієнтація, що була близькою до націонал-демократичного табору

Польщі, не влаштовувала кураторів з другого відділу генштабу Польщі. Політичні погляди С. Корвін-Павловського відрізнялися від світоглядних орієнтирів керівництва прометеївського руху. Він вбачав розвиток інституту в суто наукових дослідженнях, не вдаючись до антирадянської політичної діяльності, зокрема щодо підтримки білоруської, української й кавказької еміграції [19, s. 51].

У листопаді 1931 р. генеральним секретарем СІ став доцент університету імені Яна Казимира у Львові О. Гурка [20, к. 68]. З його призначенням відбулася певна активізація роботи СІ. Були організовані курси східних мов і залучено до його діяльності провідних польських вчених. 27 жовтня 1933 р. О. Гурка вже був обраний титулярним професором цього ж університету [21, к. 12].

У СІ було організовано цикл публічних лекцій для широкої громадськості, яка виявляла зацікавленість східною проблематикою. Лекції читали професори: М. Гандельсман "Східне питання в політиці Польщі XIX ст.", С. Арнольд "Торгівля зі Сходом в давній Речі Посполитій", О. Гурка "Польсько-румунські відносини в сучасній історіографії" та інші [22, s. 136]. Разом з тим, СІ організував серію науково-популярних лекцій, прочитаних відомими діячами прометеївської еміграції, зокрема А. Ісхакі, М.-Е. Расул-Заде. Кожний перший четвер місяця у приміщенні СІ відбувалися товариські зустрічі за участю послів й консулів держав східної Європи й Азії.

У 1931 р. при СІ створена сходознавча школа, у якій організовано вивчення іноземних мов: російської, румунської, сербохорватської, угорської, арабської, турецької, перської, грузинської, китайської, японської. Запроваджено для вивчення новий курс "Географія та історія Далекого Сходу" [23, s. 97].

Незважаючи на деякі успіхи в роботі СІ, призначення О. Гурки, з погляду військового керівництва, виявилось невдалим. Вони звертали увагу на необхідність реформування СІ: "Організаційний стан Інституту вказує, що один з його керівників генеральний секретар О. Гурка, незважаючи на те, що великий вчений, за сім років не зумів на належному рівні поставити роботу у Сходознавчій школі, ані організації наукових досліджень в інституті й не може надалі керувати цією інституцією. Потрібна нова людина, щоб організувати наукові дослідження" [24, арк. 7–8].

На межі 1938–1939 рр. розроблявся проект реорганізації СІ. Експозитура № 2 готувалася до використання інституту в умовах підготовки до війни з СРСР, а особливо на територіях союзних і автономних республік. Пропагандистська діяльність мала відійти на другий план, поступаючись місцем диверсійним акціям, що відрізнялися специфікою в кожній республіці, зокрема. Зміни у СІ мали проводитися у контексті реорганізації товариства "Прометей". Прометеївський рух у своїй діяльності мав опиратися на установи наукового характеру, що були покликані обґрунтувати й поглибити ідеологію прометеїзму, а також напрацювати необхідний матеріал для пропагандистських й агітаційних заходів. СІ мав перетворитися в "академію прометеїзму" й проводити ефективні акції на міжнародній арені [25, к. 9].

Згідно з проектами, СІ повинен був очолити В. Бончковський, який і розробляв проект реорганізації інституту. Йому мали допомагати колишній військовий аташе у Москві, підполковник Я. Ковалевський разом з політиками, що групувалися навколо нього, а також військові публіцисти: підполковник Моссор, майор Заторський, капітан Тесляр. Однак, керівництво СІ формально мало залишатися у руках цивільних. З боку МЗС проектом реорганізації займалися директор політичного департаменту Тадеуш Кобилянський і радник Пйотр Курніцький.

Друкованим органом СІ був кварталник "Схід", тираж якого налічував всього 2000 екземплярів. Його розповсюдження створювало чималі проблеми для редакції часопису, позаяк зацікавлення з боку читачів було незначним. Експозитура № 2 і МЗС, що фінансували видання, намагалися зробити його доступним для широкого загалу, залучити до цієї справи посольства Польщі у Фінляндії, Естонії та Єгипті. Як свідчать документи, заходи, скеровані на популяризацію видання, без особливого ентузіазму сприймали польські дипломати [26, к. 34].

На базі СІ проводилася виховна робота у молодіжному середовищі. Восени 1928 р. його керівництво, за дорученням експозитури № 2, активно намагалось залучити до своєї діяльності польську молодь, насамперед, зі студентських організацій "Легіон млодих" і "Союзу польської демократичної молоді" [27]. Так поступово визріла ідея створення молодіжної організації, яка би носила науково-дослідний характер й скеровувалася на вивчення проблем Сходу в широкому значенні цього слова. Її сформулював В. Пельц в кінці 1928 р., студент Варшавського університету й член колегії секретарів СІ. Генеральний секретар С. Корвін-Павловський підтримав цю ініціативу [28, к. 34].

5 грудня 1928 р. відбулося установчі збори організаційного комітету, що прийняв рішення про створення молодіжного товариства під назвою "Академічне коло орієнтальне". Однак вона не прижилася й тому 17 квітня 1929 р. його перейменовано на "Орієнтальний гурток молоді" (ОГМ) при СІ у Варшаві [29, к. 2].

Першим головою ОГМ став В. Бончковський, який одночасно був редактором кварталника "Схід". До правління ОГМ у 1931 р. входили: голова – В. Бончковський (залишався до 1939 р.),

заступник – К. Імнадзе (одночасно очолював Грузинський комітет у Польщі), секретар – М. Бродзіковська, скарбник – В. Хмелевська, члени – Р. Курніцький, М. Ліннер, З. Пешке, Б. Дембінський. Окрім того, активними діячами ОГМ були В. Пельц і К. Сейфрід [30, к. 7]. Новостворена молодіжна організація постійно розширювалася й незабаром налічувала вже понад 100 активних учасників.

Згідно зі статутом ОГМ з членів правління СІ вибирався куратор, який здійснював контроль за його діяльністю. Першим цю функцію виконував його тогочасний генеральний секретар С. Корвін-Павловський. Згодом кураторами були й інші відомі державні діячі Польщі: В. Дриммер – начальник персонального відділу МЗС, капітан Е. Харашкевич – начальник експозитури № 2 другого відділу генштабу Польщі, а з листопада 1932 р. – А. Кавалковський [31] – радник Міністерства віровизнань і освіти (МВРiО). У реалізації поставлених завдань керівництво ОГМ спиралося на підтримку офіційних урядових чинників, зокрема другого відділу генштабу, участь якого у діяльності й фінансуванні товариства була законспірованою.

Перед ОГМ стояли завдання: поширення антирадянської пропаганди та прометеївської ідеології у середовищі польської та еміграційної молоді в Польщі й за кордоном; дослідження суспільно-політичних відносин в СРСР; налагодження контактів з молодіжними організаціями інших країн; організація пропагандистських подорожей та екскурсій [32, арк. 161].

Робота ОГМ проводилася у секціях. Ідеологічна займалася формуванням світогляду молоді в руслі концепції прометеїзму. Кавказька секція утворилася в 1930 р. і об'єднувала у собі польську молодь з молодіжною кавказькою еміграцією [33, с. 31]. Її очолював М. Чукуя.

Українська секція створена у Львові в 1932 р. з метою інформування польського суспільства про прометеївську діяльність української еміграції, а також створення умов для налагодження польсько-української співпраці. Її очолював К. Симонолевич [34, с. 99].

Кримсько-ідель-уральська секція створена у листопаді 1934 р. з метою налагодження співпраці між польською молоддю та її ровесниками у середовищі татарської еміграції.

Секція Близького Сходу вирішувала завдання політичної й економічної співпраці з місцевими народами. З цією метою проводилися екскурсії членів ОГМ.

Радянознавча секція під керівництвом М. Яцулевича розпочала роботу на початку 1932 р. Її завдання полягало у дослідженні суспільно-політичних, економічних і культурних відносин у СРСР [35, с. 90].

Пропагандистсько-видавнича секція займалася агітаційними акціями й поширювала прометеївську ідеологію через видання часопису "Схід" [36, к. 7]. Секція Далекого Сходу поширювала серед членів ОГМ інформацію щодо політичного, економічного й культурного життя емігрантів з СРСР у цьому регіоні.

Відділення ОГМ були організовані у Кракові, Львові, Вільно, Познані, а філіали у Парижі та Празі. Зокрема, для паризького філіалу, який розпочав роботу в 1932 р., виділялася дотація у розмірі 500 франків щомісяця. Для роботи ОГМ у Варшаві розміри субвенцій становили 450 зл. Поряд із тим проводилася організаційна робота – створення філіалів у інших польських університетських містах, а також за кордоном.

Серед закордонних відділень активністю вирізнявся Харбінський філіал ОГМ. Йому підпорядковувався "Студентський гурток дослідження Китаю" у Харбіні, що у 1931 р. змінив назву на "Польський сходознавчий гурток". Робота ОГМ у Харбіні оживилася у зв'язку з приїздом туди В. Пельца. Він, як делегат "Польсько-китайського товариства", поїхав на Далекий Схід за дорученням Т. Голувка для пропаганди ідей прометеїзму серед місцевих емігрантів з Росії.

У 1932 р. головою правління ОГМ в Харбіні був інженер К. Гроховський, секретарем – А. Лижва, заступниками – Л. Влецял і Г. Садковський, скарбник – В. Копалінський. В. Пельц у списках товариства значився рядовим членом, однак як свідчать документи, йому належала основна роль у реалізації прометеївської акції на Далекому Сході. Консул Польщі в Харбіні А. Квятковський був посередником між ОГМ та експозитурою № 2. Пропаганда прометеїзму проводилася на сторінках часопису прометеївських видань на Далекому Сході, що здійснювалося виключно з бюджету експозитури № 2 і складало 450 зл. [37].

Ідейним гаслом організованої в ОГМ молоді стали слова: "Ваша свобода – наша могутність!" Зі всією силою вони звучали на міжнародних прометеївських форумах. 15–16 травня 1932 р. відбувся Перший конгрес делегатів ОГМ, матеріали якого опубліковані у останньому номері "Сходу" за серпень – вересень 1932 р. під назвою "Перший з'їзд Орієнталістичних гуртків молоді" [38, с. 107–113]. Головував на з'їзді В. Бончковський [39, к. 2]. Сюди прибули молодіжні делегації ОГМ з Вільно, Кракова, Львова, Познані та інших міст. Польська молодь висловила почуття приязні й братерства з азербайджанцями, грузинами, татарами й українцями.

22 грудня 1933 р. у Римі відбувся конгрес молоді, за участю майже 700 представників з Японії, Манджурії, Монголії, Китаю, Туреччини, Індії, Персії та Аравії. Конгрес урочисто відкрив Б. Муссоліні. Це був перший конгрес молодого "Прометея Азії" [40, к. 627].

У рамках ОГМ при СІ упродовж декількох років на канікулах організовувалися екскурсії молоді до Румунії, Болгарії, Югославії, Туреччини, Єгипту й країн Близького Сходу [41]. Метою цих подорожей було налагодження співпраці з місцевими студентськими організаціями. У 1934 р., зокрема, відбулися екскурсії до Туреччини, а в 1935 р. до Румунії. Маршрут подорожі був таким: Варшава – Бухарест – Софія – Варта – Стамбул – Констанца – Бухарест – Львів – Варшава [42, к. 1]. У 1936 р. 25 студентів з ОГМ виїхало з екскурсією до Румунії, Болгарії й Туреччини.

Начальник експозитури № 2, майор Е. Харашкевич всіляко підтримував починання молоді. Він, зокрема, звертався з проханням до міністра зв'язку полковника Ульріха надати знижки в придбанні квитків студентам на час подорожі. У свою чергу, відділ національностей МВС мав забезпечити виготовлення закордонних паспортів. Так, на високому державному рівні, надавалася підтримка студентам-прометеїстам, що свідчило про важливість цієї справи для східної політики Польської держави.

Про діяльність ОГМ із журналу "Схід" довідалися представники російської еміграції. Особливо їх обурювало те, що в основу зближення народів Близького й Далекого Сходу була покладена специфічна пропаганда розчленування й знищення Росії. Увагу автора статті привернула "Карта поневоленних народів Росії", вміщена у журналі.

Від великої Росії на ній залишався лише трикутник території, один кінець якого упирався в Фінську затоку, другий у Воронежську губернію, а третій – у Карське море. На решті території колишньої Російської імперії були зображені нові держави: Україна, Білорусь (хоча й без своїх етнічних земель, що знаходилися в складі Польщі); козацькі землі, Крим, Карелія – від Ладоги до Льодовитого океану, Ідель-Урал, Зиряння; держава Сибірія, що на карті виглядала втричі більшою від Росії; Якутія і Туркестан, що дорівнювали Сибіру; Бурятія і Далекий Схід – від Маньчжурії до Аляски.

З чотирьох сторін карти польською і англійською мовою було написано "Росія – це тюрма народів", "Майбутнє – це розпад Росії на окремі національні держави", що найбільше обурило автора статті. Він протестував проти того, що ставився знак рівності між Росією дореволюційною і радянською, між російським народом і більшовиками. Російський емігрант вважав пропаганду таких ідей фатальною помилкою для Польщі [43, с. 2].

Таким чином, концепція прометеїзму скеровувалася на розпад СРСР з перспективою створення федерації держав Чорноморсько-Балтійського регіону під егідою Польщі. Під керівництвом державних структур Польщі, передусім генштабу і МЗС, розгорнув діяльність міжнародний прометеївський рух, у структурі якого функціонували наукові установи, що займалися ідеологічним забезпеченням реалізації політики прометеїзму. Серед них важливе місце займав СІ у Варшаві. Розвиток міжнародних відносин і політичної кон'юнктури в Польській державі не сприяв реалізації концепції прометеїзму. Це позначилося, передусім, на недостатньому фінансуванні і, як наслідок, неефективній діяльності прометеївських організацій.

Список використаних джерел

1. Kornat M. W kręgu ruchu prometejskiego. Związek zblżenia narodów odrodzonych (1921–1923) i Instytut Wschodni w Warszawie (1925–1939) / Kornat M. // Politeja. Pismo wydziału studjów międzynarodowych i politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego. – Kraków, 2004. – № 2. – S. 349–391. 2. Maj I.-P. Działalność Instytutu Wschodniego w Warszawie 1926–1939 / Maj I.-P. – Warszawa: Instytut Studjów Politycznych PAN; Oficyna Wydawnicza Rytm; Fundacja "Historia i Kultura", 2007. – 292 s. 3. Портнов А. В. Наука у вигнанні: Наукова і освітня діяльність української еміграції у міжвоєнній Польщі (1919–1939) / Портнов А. В. – Харків: ХІФТ, 2008. – 256 с. 4. Руккас А. Польська фінансова підтримка еміграційного уряду Української Народної Республіки / Руккас А. // Історія та історіографія в Європі. – К., 2006. – Вип. 4: Німецько-французькі та українсько-польські взаємини у ХХ столітті. – С. 83–104. 5. Korwin-Pawłowski S. Z Instytutu Wschodniego / Korwin-Pawłowski S. // Wschód-Orient. – 1930. – Lipiec. – № 1. – S. 29–31; Maj I. Instytut Wschodni w Warszawie – zarys działalności / Maj I. // Analecta. Studia i materiały z dziejów nauki. – Warszawa, 2002. – Rok XI. – Z. 1–2 (21–22). – S.141. 6. Archiwum Akt Nowych (AAN). – Ministerstwo Spraw Zagranicznych (MSZ). – Sygn. 8409. – Mf. B24896. – K. 3 (Odczyt Instytutu Wschodniego w Warszawie i Towarzystwa przyjaciół Reduty.). 7. Biuletyn Instytutu Wschodniego. – № 2. – Kwiecień 1929. – R. II. – S. 2. 8. Biblioteka Polska w Paryżu (BPP). – Akta Władysława Pelca (AWP). – Sygn. 6. – K. 1 (W. Pelc. Paryż. 5.08.1985 r.). 9. Drymmer W.-T. Wspomnienia i relacje / Drymmer W.-T. // Zeszyty Historyczne. – Paryż. – № 29. – S. 157–186. 10. AAN. – MSZ. – Sygn. 5272. – K. 28–29 (Nacz. WW MSZ T. Hołowko do Dyr. Departamentu Administracyjnego). 11. Gawroński J. Dyplomatyczne węgry. – Warszawa, 1965 / Gawroński J. – S.148–149; Maj I.-P. Działalność Instytutu Wschodniego w Warszawie 1926–1939 / Maj I.-P. – S.55. 12. Centralne Archiwum Wojskowe (CAW). – Oddział II Sztabu Głównego (Od. II St. Gł.). – Sygn. 1.303.4.5406. – K. 58–59 (S. Siedlecki. Cel założenia Instytutu Wschodniego). 13. Российский государственный военный архив (далі – РГВА). – Ф. 461/к. – Оп. 1. – Д. 249. – л. 1 (Dr Olgierd Górka w MWR i OP. Warszawa, 15.VI.1934 r.). 14.

CAW. – Od. II Sz. Gł. – Sygn. I.303.4.5422. – K. 2 (Odpis wyjątku z protokołu Walnego Zgromadzenia członków Instytutu Wschodniego z dn.13.XII.1929 r.). 15. Z życia Tow. Polsko-Chińskiego w Warszawie // Wschód-Orient. – Styczeń 1932. – R. III. – №. 1–2 (5–6). – S. 90. 16. CAW. – Od. II Sz. Gł. – Sygn. I.303.4.5406. – K. 58–59 (Iwan.11.III.1930 r.). 17. Z Towarzystwa Polsko-Japońskiego w Warszawie // Wschód-Orient. – Styczeń 1932. – R.III. – №. 1–2 (5–6). – S. 91. 18. Akademickie Koło Przyjaciół Turcji // Wschód-Orient. – Styczeń 1932. – R. III. – №. 1–2 (5–6). – S. 90. 19. Korwin S. Wspomnienia. Wyścig z życiem – T. 2. – Warszawa, 1966. – S. 51. 20. AAN. – MSZ. – Sygn. 5302. – K. 68 (Radca Ambasady RP w Moskwie dr Tadeusz Jankowski do P. Wicedyrektora DP MZS Tadeusza Kobylańskiego). 21. AAN. – Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. – Sygn. 2692. – K. 12 (Referat Komisji Historycznej w sprawie mianowanie profesorem tyt. U.J.K. Dr Olgierda Górkę, Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, dnia 27 października 1933 r.). 22. O. G. [Olgierd Górka]. Z Instytutu Wschodniego // Wschód. – Sierpień-wrzesień 1932. – R. III. – №. 3–4 (7–8). – S. 136. 23. Z Instytutu Wschodniego // Wschód-Orient. – Październik 1932 – maj 1933. – R. IV. – №. 1–2 (9–10). – S. 97. 24. ПГВА. – Ф. 308. – Оп. 1. – Д. 40. – Л. 7–8 (Dyspozycja referatu o zagadnieniu prometeuszowskim. Referat opracowuje Szef Ekspozytury 2 na Konferencji u Szefa Oddziału II Sztabu Głównego w dniu 19.11.1937 r.). 25. CAW. – Od. II. – Sz. Gł. – Sygn. I.303.4.5693. – K. 9 (L. Uwagi o kwestii reorganizacji pracy prometeuszowskiej w Paryżu. 1936). 26. Ibid. – Sygn. I.303.4.5539. – K. 34 (Kolportaż "Wschodu" w Estonii i informacje o Instytucie Naukowo-Badawczym Europy Wschodniej w Wilnie. 21.XI.1932 r.). 27. Ibid. – I.303.4.5701. – K. 1 (O.K.M. przy Instytucie Wschodnim w Warszawie). 28. Ibid. – Sygn. I.303.4.5516. – K. 5 (OKM przy Instytucie Wschodnim w Warszawie – charakterystyka, 2.III.1931). 29. Ibid. – Sygn. I.303.4.5554. – K. 7 (Rzut oka na historię O.K.M.). 30. Ibid. – K. 2 (Orientalistyczne Koło Młodych. IV.1931 r.). 31. BPP. – Akta Aleksandra Kawalkowskiego (AAK). – Sygn. 1156/I. – K. 72 (Notatka dla Pana Ministra Jędrzejewicza "Nastroje polityczne młodzieży akademickiej"). 32. ПГВА. – Ф. 461/к. – Оп.1. – Д. 1. – Л. 161 (Orientalistyczne Koło Młodych przy Instytucie Wschodnim w Warszawie). 33. Z życia Orientalistycznego Koła Młodych // Wschód-Orient. – 1930. – Lipiec. – № 1. – S. 31. 34. Z życia Orientalistycznego Koła Młodych w Warszawie // Wschód-Orient. – Październik 1932 – maj 1933. – R. IV. – №. 1–2 (9–10). – S. 99. 35. Z życia Orientalistycznego Koła Młodych w Warszawie // Wschód-Orient. – Styczeń 1932. – R.III. – №. 1–2 (5–6). – S. 90. 36. CAW. – Od. II Sz. Gł. – Sygn. I.303.4.5554. – K.7 (Rzut oka na historię O.K.M.). 37. Ibid., sygn. I.303.4.5701, k.2 (O.K.M. przy Instytucie Wschodnim w Warszawie). 38. Ibid. – K. 1zw. (Deklaracja O.K.M. – odpowiedź na depesze MARTINA. 17.VIII.1932 r.); Pierwszy zjazd Orientalistycznych Kół Młodych // Wschód. – 1932. – Sierpień-wrzesień. – № 3–4 (7–8). – S. 107–113. 39. Ibid. – Sygn. I.303.4.5554. – K. 2 (Prezydium Pierwszego zjazdu Orientalistycznych Kół Młodych w Warszawie. 3.VIII.1932 r.). 40. Ibid. – Sygn. I.303.4.5782. – K. 627 ("Prometeusz" – Liga uciemnionych przez Rosję narodów: Azerbajdżan, Don, Kubań, Gruzja, Idel-Urał, Ingria, Karelia, Komi, Krym, Kaukaz Północny, Turkiestan i Ukraina. Komunikat №1, styczeń 1934 r.). 41. Ibid. – Sygn. I.303.4.5701. – K. 1zw. (Wycieczka naukowa Członków O.K.M. przy Instytucie Wschodnim w lecie 1936 r. na Bliski Wschód. 15.VII.1936 r.). 42. Ibid. – K. 1 (Wycieczka O.K.Mu. do Bułgarii w czasie od 3.VIII. do 30.VIII.1936 r.). 43. Абданк-Коссовский В. Чудский передел России / Абданк-Коссовский В. // Возрождение. – Париж. – Ред. Ю. Ф. Семенов. – 1932. – 7 июля. – № 2592. – С. 2.

Владимир Комар

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ВОСТОЧНОГО ИНСТИТУТА В ВАРШАВЕ (1926–1939 ГГ.).

Проанализирована идеология, структура и деятельность Восточного института, который был создан в Варшаве в 1926 г. Он стал идеологической составляющей международного prometeевского движения, которое под эгидой Польши объединяло эмигрантов из бывшей царской России.

Ключевые слова: prometeизм, Восточный институт, кварталник "Восток", Ориентальный кружок молодежи, В. Бончковский.

Volodymyr Komar

POLITICAL ACTIVITY OF THE EASTERN INSTITUTE IN WARSAW (1926–1939)

The article analyzes the ideology, structure, and political activity of the Eastern Institute, which was established in Warsaw in 1926. It became the ideological component of the international Promethean movement, which under the aegis of Poland united emigrants from the former tsarist Russia.

Key words: Prometheism, Eastern Institute, quarter's campaign "East", Oriental Youth Society, V. Bonchkovsky.